

ISSN 2524-0986

 iScience®

АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

ЖУРНАЛ

Выпуск 4(60)
Часть 6

Переяслав
2020

АКТУАЛЬНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

**ВЫПУСК 4(60)
Часть 6**

Апрель 2020 г.

ЖУРНАЛ

**Выходит – 12 раз в год (ежемесячно)
Издается с июня 2015 года**

Включен в наукометрические базы:

РИНЦ http://elibrary.ru/title_about.asp?id=58411

Google Scholar

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=JP57y1kAAAAJ&hl=uk>

Бібліометрика української науки

http://nbuviap.gov.ua/bpnu/index.php?page_sites=journals

Index Copernicus

<http://journals.indexcopernicus.com/++++,p24785301,3.html>

Переяслав

УДК 001.891(100) «20»

ББК 72.4

A43

Главный редактор:

Кокур В.П., доктор исторических наук, профессор, академик Национальной академии педагогических наук Украины

Редколлегия:

Базалук О.А.	д-р филос. наук, профессор (Украина)
Доброскок И.И.	д-р пед. наук, профессор (Украина)
Кабакбаев С.Ж.	д-р физ.-мат. наук, профессор (Казахстан)
Мусабекова Г.Т.	д-р пед. наук, профессор (Казахстан)
Смырнов И.Г.	д-р геогр. наук, профессор (Украина)
Исак О.В.	д-р социол. наук (Молдова)
Лю Бинцянь	д-р искусствоведения (КНР)
Тамулет В.Н.	д-р ист. наук (Молдова)
Брынза С.М.	д-р юрид. наук, профессор (Молдова)
Мартынюк Т.В.	д-р искусствоведения (Украина)
Тихон А.С.	д-р мед. наук, доцент (Молдова)
Горашенко А.Ю.	д-р пед. наук, доцент (Молдова)
Алиева-Кенгерли Г.Т.	д-р филол. наук, профессор (Азербайджан)
Айдосов А.А.	д-р техн. наук, профессор (Казахстан)
Лозова Т.М.	д-р техн. наук, профессор (Украина)
Сидоренко О.В.	д-р техн. наук, профессор (Украина)
Егиазарян А.К.	д-р пед. наук, профессор (Армения)
Алиев З.Г.	д-р аграрных наук, профессор, академик (Азербайджан)
Партоев К.	д-р с.-х. наук, профессор (Таджикистан)
Цибулько Л.Г.	д-р пед. наук, доцент, профессор (Украина)
Баймухамедов М.Ф.	д-р техн. наук, профессор (Казахстан)
Мусабаева М.Н.	д-р геогр. наук, профессор (Казахстан)
Хеладзе Н.Д.	канд. хим. наук (Грузия)
Таласпаева Ж.С.	канд. филол. наук, профессор (Казахстан)
Чернов Б.О.	канд. пед. наук, профессор (Украина)
Мартынюк А.К.	канд. искусствоведения (Украина)
Волык Л.М.	канд. геогр. наук (Украина)
Ковальська К.В.	канд. ист. наук (Украина)
Амрахов В.Т.	канд. экон. наук, доцент (Азербайджан)
Мкртчян К.Г.	канд. техн. наук, доцент (Армения)
Стати В.А.	канд. юрид. наук, доцент (Молдова)
Бугаевский К.А.	канд. мед. наук, доцент (Украина)
Цибулько Г.Я.	канд. пед. наук, доцент (Украина)

Актуальные научные исследования в современном мире // Журнал - Переяслав, 2020. - Вып. 4(60), ч. 6 – 176 с.

Языки издания: українська, русский, english, polski, беларуская, казакша, o'zbek, limba română, кыргыз тили, Հայերէն

Сборник предназначен для научных работников и преподавателей высших учебных заведений. Может использоваться в учебном процессе, в том числе в процессе обучения аспирантов, подготовки магистров и бакалавров в целях углубленного рассмотрения соответствующих проблем. Все статьи сборника прошли рецензирование, сохраняют авторскую редакцию, всю ответственность за содержание несут авторы.

УДК 001.891(100) «20»

ББК 72.4

A43

Молдомуратова Элнура Азаналиевна, Дарбанов Буркутбай Ерматович (Жалал-Абад, Кыргызстан) О ПРЕЦЕДЕНТНОСТИ КАК ОСНОВЕ ПРОВЕРБИАЛЬНЫХ СРЕДСТВ ПРОВЕРБИАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА.....	90
Молдомуратова Элнура Азаналиевна, Дарбанов Буркутбай Ерматович (Жалал-Абад, Кыргызстан) О «ПОРТРЕТНОЙ» ЛЕКСИКЕ В РУССКОМ И КЫРГЫЗСКОМ ЯЗЫКАХ	96
Нуркулова Акылай Абдакимовна, Дарбанов Буркутбай Ерматович (Жалал-Абад, Кыргызстан) О СОСТАВЕ НОМИНАНТОВ МЕЖКУЛЬТУРНЫХ КОНЦЕПТОВ В ТЕКСТЕ	102
Нуркулова Акылай Абдакимовна, Дарбанов Буркутбай Ерматович (Жалал-Абад, Кыргызстан) О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ ФРЕЙМОВОГО СТРОЕНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНЫХ КОНЦЕПТОВ	107
Привалова Світлана Павлівна, Бояринова Катерина Анатоліївна (Глухів, Україна) «СТОЛІТТЯ ЯКОВА» В. ЛИСА: ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ.....	113
Таифова Эльмира Назимовна (Фергана, Узбекистан) КЛАССИФИКАЦИЯ ПОСЛОВИЦ И ПОГОВОРОК В УЗБЕКСКОМ, РУССКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ.....	119
Тохтахунова М. К. (Алматы, Казахстан) РОЛЬ ЧТЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	124
Тусупбеков Абайдолда Сайпашевич, Куатова Гульдана Алайдаровна (Караганда, Казахстан) НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ КОННОТАЦИЯ В РУССКОМ И КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ.....	137
Хасанова Шахноза Абдурауповна (Ташкент, Узбекистан) ЛЕКСИЧЕСКИЕ И ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОГО СТИЛЯ.....	142
Хурия Екпелф (Алматы, Қазақстан) ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАҒЫ ТІЛДЕР ОҚЫТУ	148
Цой К. П. (Караганда, Казахстан) АВТОБИОГРАФИЧНОСТЬ РОМАНА Л.УЛИЦКОЙ «ЛЕСТНИЦА ЯКОВА».....	157
Шигуров Виктор Васильевич, Шигурова Татьяна Алексеевна (Саранск, Россия) ИНФИНИТИВ В СТРУКТУРЕ ПЕРИФЕРИЙНЫХ ВВОДНО- МОДАЛЬНЫХ ЕДИНИЦ: СТЕПЕНИ МОДАЛЯЦИИ.....	161
Шкоріна Інна Марківна (Харків, Україна) СИМВОЛІКА ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ РОМАНУ ОЛЕКСИ СЛІСАРЕНКА “ЗЛАМАНІЙ ГВИНТ”	168
ИНФОРМАЦИЯ О СЛЕДУЮЩЕЙ КОНФЕРЕНЦИИ	175

УДК 821.161.2 Слісаренко

Шкоріна Інна Марківна
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
(Харків, Україна)

СИМВОЛІКА ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ РОМАНУ ОЛЕКСИ СЛІСАРЕНКА “ЗЛАМАНИЙ ГВИНТ”

У статті розглянуті особливості символіки у романі О. Слісаренка “Зламаний гвинт” як способу відображення авторської концепції світу. Досліджуються ключові образи-символи та варіанти їх семантики. Це символізація природних явищ і об’єктів, основних стихій, космологічних реалій, відрізків доби, найбільш семантичних абстрактних понять тощо. Аналізуючи символічну організацію “Зломаного гвинта”, варто розмежувати в ній два шари: це символіка, пов’язана з природними реаліями та з результатами діяльності людини.

Ключові слова: символ, підтекст, персоніфікація, театр, колодязь.

Шкорина Инна Марковна
Харьковский национальный экономический университет
имени Семёна Кузнеця
(Харьков, Украина)

СИМВОЛИКА КАК ВАЖНЫЙ КОМПОНЕНТ РОМАНА АЛЕКСЕЯ СЛИСАРЕНКО “СЛОМАННЫЙ ВИНТ”

В статье рассмотрены особенности символики в романе А. Слисаренко “Сломанный винт” как способа отражения авторской концепции мира. Исследуются ключевые образы-символы и варианты их семантики. Это символизация природных явлений и объектов, основных стихий, космологических реалий, отрезков суток, наиболее семантических абстрактных понятий и др. Анализируя символическую организацию “Сломанного винта”, стоит разграничить в ней два слоя: это символика, связанная с природными реаліями и с результатом деятельности человека.

Ключевые слова: символ, подтекст, персонификация, театр, колодец.

Shkorina Inna
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine)

SYMBOLISM AS AN IMPORTANT COMPONENT OF OLEKSA SLISARENKO'S NOVEL THE "BROKEN SCREW"

The article describes of peculiarities of symbolism in O. Slisarenko's novel “Broken screw” as method of reflection of author's conception of the world. The investigation deals with basic symbolic images and use of semantic variants. It

symbolizing of the natural phenomena and objects, basic elements, cosmological realities, time of days, most semantic abstract concepts and etc. Analyzing symbolic organization of the "Broken screw", it is needed to differentiate in her two layer: it is symbolism, related to natural realities and with the results of activity of man.

Key words: *symbol, implication, personification, theater, well.*

При дослідженні літературних творів, зокрема минулих епох, універсальним ключем для їх прочитання з урахуванням закладених на підтекстовому рівні глибинних смислів є символізація. Оскільки роман "Зламаний гвинт" створювався в умовах цензурного тиску, він потребував від автора кодування справжньої власної концепції світу та рецепції сучасних йому суспільно-політичних і культурних процесів. З огляду на це найуніверсальнішим засобом прихованої, опосередкованої реалізації авторських проблемно-стильових пріоритетів стало широке використання символіки, яка активно сприяла утворенню відчутного семантичного підтексту в ідеологічно "правильному" художньому творі.

У цьому контексті варто згадати погляди К. Г. Юнга щодо можливостей переосмислення художніх творів, необхідності "...не обмежувати своєю типізацією смислові можливості художнього твору – навіть у тому випадку, коли він на перший погляд не представляє і не говорить нічого, крім того, що він представляє і говорить для безпосереднього спостерігача" [9, с. 225]. Учений наголошує на продуктивності повернення дослідницької уваги до позірно вивчених текстів та потенційній здатності художніх творів до проявлення при цьому нових, значно глибших смислів: "Ми із власного досвіду знаємо, що давно відомого поета іноді раптом відкриваєш наново. Це відбувається тоді, коли в своєму розвитку наша свідомість підіймається на новий ступінь, з висоти якого ми несподівано починаємо чути щось нове в його словах. Все із самого початку вже було закладено в його творі, але залишалось потаєним символом, прочитати який нам дозволяє лише оновлення духу часу. Потрібні інші, нові очі, тому що старі могли бачити тільки те, що привчилися бачити" [9, с. 225].

Як і більшість українських творів 20 – 30-х років ХХ століття, романи О. Слісаренка вимагають переоцінки з погляду сучасних підходів і методологій, введення в широкий культурний контекст – і відповідно до цього особливий інтерес становить усебічне новітнє дослідження їх внутрішньої структури, зокрема, функціонування у тканині художнього тексту численних символів та інтертексту як засобу реалізації авторської світоглядної позиції.

Такий підхід набуває все більшої ваги у вітчизняному літературознавстві, але до романної творчості О. Слісаренка він безпосередньо не застосовувався, хоча дослідники вказували на деякі аспекти, дотичні до відповідного типу літературознавчого аналізу.

Роман "Зламаний гвинт" в усі часи привертав увагу дослідників, але розглядався виключно з точки зору авантюрно-пригодницького струменя. Серед авторів, які принаймні побіжно вдалися до спроб переосмислення твору в контексті нового прочитання Слісаренкової прози, варто назвати В. Агеєву, Ю. Лаврісюк, Р. Ленду, М. Наєнка, – але й цими науковцями фактично було залишено поза увагою символіку роману.

Тож *метою* нашою роботи буде дослідження парадигми різновидів і функціональних варіантів символіки та інтертексту як значущого структурно-семантичного компонента роману О. Слісаренка “Зламаний гвинт”.

У “Зламаною гвинті” яскраво виявилася така риса художнього мислення О. Слісаренка, як широка символізація. Спрямованість і типологія домінуючих шарів символіки у “Хлібній ріці” великою мірою подібна до всієї прозової творчості О. Слісаренка. Це символізація природних явищ і об’єктів, стихій, космологічних реалій, відрізків доби, найбільш семантичних абстрактних понять тощо – причому символічна парадигма при її виразній синтетичності є гармонійною, всі шари символіки переплітаються, надаючи проблемам і характерам загальнолюдського звучання.

Символізація завжди була характерною для міфології та мистецтва; символіка є універсальним ключем до розуміння й відображення духовного світу, його співвіднесеності зі світом матеріальним. Людина, зокрема митець, потребує символів, щоб “невимовне ввести в галузь відчутного, дотичного, а потім свідомо розібратися в цьому” [1, с. 6]. Символ у мистецтві – універсальна естетична категорія, яка “розкривається через зіставлення із суміжними категоріями – образу художнього, з одного боку, знаку й алегорії – з іншого” [4, с. 378]. Категорія символу за своєю суттю є такою, що вказує “на присутність певного смислу, неподільно злитого з образом, але йому не тотожного” [4, с. 378].

Слісаренко, вірогідно, виходячи зі свого досвіду поета-символіста, в усіх прозових творах, зокрема, у романі “Зламаний гвинт”, майстерно використав символи, у багатьох випадках – властиві європейській або й усій світовій культурі різних часів. Так, для світової традиції, у тому числі й української, було характерним використання символіки небесних світил, світла й темряви в усіх їх виявах, стихій тощо. Виразно властиво це й названому роману.

У “Зламаною гвинті” фігурує образ сонця, що має подвійну семантику – пряму (як природний об’єкт) і символічну (як традиційний символ надії на краще життя): “Сонце, посіявши світанок, нарешті, виплило мідним колом, і Тальберг, як на маяк, скерував на нього аероплана” [8, с. 114]. Цей образ письменник пов’язує з одвічною антитезою світла – пільми: “день його вийшов з темної мряки під сліпуче рожеве сонце” [8, с. 7]. Іноді образ-символ сонця набуває в романі прямої персоніфікації: “осіннє сонце косо зазирнуло у вікно і, просунувши у шибки тонкий, як палець скелета, промінь, сховалося за облупленими мурами сусідніх будівель” [8, с. 28]. Символічним у даному випадку є й те, що сонце з’являється у кімнаті тоді, коли героїня, що лежала непритомна, “ворухнулася і кліпнула очима” [8, с. 28], оскільки “зв’язок з оком або зором відомий у багатьох солярних міфах” [5, с. 461].

Взагалі символіка світлових об’єктів у романі Слісаренка досить складна (і вона тісно пов’язана зі згадуваною вище символізацією дня і ночі). Якщо природне (сонячне, місячне, зоряне) світло сприймається автором завжди позитивно й виступає помічником героїв (Тальберга, Генріха, Ганни): “Щастя, що ніч зоряна і можна орієнтуватися” [8, с. 113], то все, пов’язане зі штучним, створеним людиною світлом (не обов’язково електричним), має негативне забарвлення: “Сніп прожектора ... почав паласувати небо білим своїм мечем” [8, с. 113], “гармати за ними, востаннє спалахнувши кривавим світлом,

замовкли” [8, с. 113], “нічого не було видко, крім огняних ножів світла з вікон поїзда, що розсікали темряву сніжних полів” [8, с. 147].

У такий спосіб письменник фактично засуджує те, що людина все більше втручається в одвічний природний поділ світу на світло й темряву, прагнучи перебрати на себе функції вищої сили. Наслідком цього може бути порушення одвічної природної гармонії, чого люди, на жаль, не розуміють. Отже, спостерігаємо у Слісаренковому тексті, з одного боку, властивий футуризовмі інтерес до результатів діяльності людського інтелекту, а з другого – опосередковане засудження все наростаючої технізації світу.

За допомогою символічної антитези штучного/природного світла і світла/пільми автор розкриває властиве літературі 20 – 30-х рр. протиставлення міста й села, причому місто завжди репрезентується штучним світлом, а село – пільмою або природним світлом: “За вікном кабінки таксі мелькали вулиці світловими рекламами та ясними під’їздами готелів і ресторанів” [8, с. 45] – “вона незабаром вийшла в поле, що сіріло помороззю в молочному зоряному світлі” [8, с. 108], “Ліворуч йому світили вогні містечка, а праворуч розстилися темні поля, і в пільмі маячили якісь будівлі” [8, с. 96].

Протиставлення міста й села може виступати в романі майже прямо: приклади цього спостерігаємо, коли герої, долаючи умовну межу між містом і селом, відчують полегкість і відчуття більшої гармонії з собою і світом: “Авто швидко мчалось вулицями міста, аж поки не викотилося на широке безлюдне шосе. На душі стало спокійніше, і думки попливли розважливіші” [8, с. 67]; “Поїзд давно мчав на схід, полишаючи велике місто далеко в осінній млі, і Маркушевська почала збиратися з думками” [8, с. 82].

Природа символічно виступає в романі на боці героїв. Так, у втечі Ганні допомагає стихія вітру: “ніч була вітряна, і в шумі дерев тонуло скрипіння щаблів під вагою тіла” [8, с. 91], Генріхові – дерева: “Швидкою ходою втікач подався в куці і був дуже радий, що сад далі густішав, перетворюючись на справжні хащі” [8, с. 95]. Природні сили ніби намагаються захистити героїв, сховати від ворогів, тоді як штучне світло може стояти на перешкоді прагненню лишитися непоміченими в темряві ночі: “машина раптом попала в сніп прожекторного проміння. По цьому і внизу і вгорі почали вибухати шрапнелі і бризанти, викидаючи снопи рожевого проміння” [8, с. 113].

У зв’язку з цим у творі з’являється й символічний образ колодязя, у якому герой опинився, тікаючи від поліції: “Генріх біг зарослими стежками, аж поки не помітив колодязну цямру” [8, с. 95], “Пересидівши до ночі, Генріх обережно виліз з колодязя” [8, с. 96]. Така символізація колодязя цілком відповідає народним уявленням, у яких образ-символ колодязя також пов’язується з втечею. Так, наприклад, “рятуючись від переслідування, Василиса Премудра обертається колодязем” [2, с. 239]. Це також і натяк на неперервний зв’язок героя з рідною країною і його прагнення повернутися додому, оскільки “Криниця – символ Батьківщини...” [3, с. 412]. У той же час колодязь сприймався як сакральне місце, “спосіб зв’язку з потойбічним світом” [2, с. 239], тому під час перебування у колодязі Генріх децю втрачає відчуття реальності, у нього відбувається певне порушення орієнтації у часі: “Генріхові на його колодязній перечці незабаром здалося, що настала ніч... Він висунув був голову з цямри, але там назовні ще було світло” [8, с. 96].

У романі наявні й образи-символи золота, дорогоцінних каменів (це перли, діамант, рубін). Вони можуть розкриватися через антитезу із зовнішністю негативного героя: “Тома Берніц стояв і дивився на коштовні камені й метали і не помічав того дикого контрасту, що був між його зовнішністю та ювелірною вітриною. Близько якого гостро глузуливо підкреслював і його потріпане вбрання, і пожовклу солом’яну тирольку, і мізерне в ластовинні обличчя нужденної людини, такої далекої од цих сьайних самоцвітів та мистецьки обробленого золота” [8, с. 4]. Далі зіставлення розширено й деталізовано: “Адже ж не матово-блідим перлам пестливо лоскотати брудні руки якогось босяка” [8, с. 4], “І не гордим діамантам прикрашати засмальцьований крават та зле випрану сорочку” [8, с. 4], “А чи, може, рубін упаде кривавою плямою на заплямований у дешевих харчевнях піджак?” [8, с. 4], “Золото ж хоч і не жовтіше за пожовклу тирольку, та хіба воно до пари тій тирольці, що їй вже час красуватися на смітнику?” [8, с. 4].

Оскільки згадані цитати узято з самого початку твору, коли читач ще не знає, що Тома – зрадник, людина без морально-етичних орієнтирів, то спершу зазначена антитеза може здатися традиційним протиставленням бідності й багатства, і, відповідно, такою, що передбачає позитивне зображення героя. При подальшому знайомстві з твором і з героєм читач розуміє, що образ Томи є виразно негативним – і подана на початку антитеза в контексті цього сприймається зовсім по-іншому. Стає зрозумілим, що автор таким чином підкреслює, що скарби цікавлять героя лише тому, що “Золото <...> символізує могутність та багатство” [3, с. 298].

Тут варто згадати властиве українській міфологічній традиції тлумачення золота як неоднозначного символу не лише матеріального, але й духовного багатства, високих моральних чеснот: “Золото – символ Сонця, величі, багатства, життєдайності, безсмертя, мудрості” [2, с. 202], “Золото, навіть обмазане багном, зберігає свою чистоту; з одного боку, воно є символом духовних скарбів, але з іншого – ідолопоклонства та світського багатства” [2, с. 202].

Зустрічаємо у “Зламаному гвинті” й широке коло архетипічних образів-символів, пов’язаних з неречовинними, абстрактними поняттями, які часто використані з метою розкрити внутрішній світ персонажів. Так, відтворення душевного стану Матильди здійснюється й за допомогою одвічного образу хаосу: “її думки і чуття розбилися і змішалися в неймовірному хаосі” [8, с. 49], а в Генріха “думки про Тому Берніца кружляли в безладі” [8, с. 54]. Як ми відзначали раніше, цей образ-символ повсюдно зустрічається у прозі письменника, часто стосуючись також стану суспільного буття.

Ще одним відгалуженням символічної парадигми Слісаренкової прози є набір тісно пов’язаних між собою символічно відтворених психічних станів тривоги, неспокою, тиші й под. У “Зламаному гвинті” образ тривоги постає в багатьох контекстах і передусім стосується позитивних персонажів: “Якась тривога опанувала її в присутності цієї суворої людини” [8, с. 52], “Тривожні години пережила Ганна” [8, с. 108], “По тривожній мові товариша Ганна зрозуміла, що трапилося щось незвичайне” [8, с. 146]. Іншим виявом цього символу, менше сповненим емоційною силою, можна вважати неспокій – тим більше, що він притаманний тим же персонажам і часто у подібних (але не тотожних) ситуаціях: “Тальберг, відпустивши Ганну, неспокійно метався по купе” [8, с. 149], “Ганна занепокоїлася” [8, с. 88], “сказати всім про свій неспокій

він не наважувався” [8, с. 142]. В останній цитаті спостерігаємо опосередковане поєднання символічного ланцюга, пов'язаного з тривожними станами, з образом-символом тиші: неспокій панує в душі героя, але не озвучується ним – подібну ситуацію ми неодноразово бачили у воєнних оповіданнях О. Слісаренка. Раніше зустрічаємо в тексті таке саме, але прямо висловлене зіставлення двох символічних понять: “Настала тривожна хвилинка тиші” [8, с. 38]. Тиша взагалі є одним із повсюдних архетипів художнього світу письменника, часто стосуючись колективного персонажа: “На хвилю в кімнаті запанувала тиша” [8, с. 16], “мітинг, що тягся тихо й спокійно от уже чи не цілих дві години, було зірвано” [8, с. 37], “потому настала тиша, що тяглася хвилин п'ять. Нарешті, голос поліційного офіцера пролунав у тиші: Начальник поліції дозволяє вам розійтись” [8, с. 39].

Ситуативно антонімічним до тиші поняттям може виступати в романі сміх як такий, що знищує страх (з цим ми неодноразово стикалися у Слісаренкових оповіданнях): “Й стало смішно, і страх трохи розвіявся” [8, с. 110]. Але слід відзначити, що саме в “Зламаною гвинті” образ-символ сміху може мати й прямо протилежну семантику: він іноді постає таким, що, навпаки, викликає страх, – отже, спостерігаємо амбівалентність: “Він саркастично засміявся, і од цього сміху дівчину охопив жах” [8, с. 148].

Колективний герой у Слісаренковому романі – це, здебільшого, натовп, який символічно зображується як стихія: “Море голів затопило широке дворище” [8, с. 34]. Він характеризується через стани стихії: “Окремі вигуки, як буревісники, злетіли вгору, і буря сколихнула море робітничих голів” [8, с. 36], “і раптом тиша запанувала на широкому фабричному дворищі, і в ту тишу упали перші спокійні слова Фібіха, як краплі дощу після бурі” [8, с. 37]. В останньому випадку також спостерігаємо одвічну антитезу тиші і слова. Іншим разом – при зображенні Матильди – автор подає негативне, трагічне витлумачення образу слова, реалізоване через символічно-асоціативний ряд: “Рядки листа, написаного нерівним жіночим писанням, зачорніли перед її очима, сплітаючись у дивовижні шибеницькі петлі” [8, с. 28].

Стихія натовпу змальовується О. Слісаренком як така, що нею може керувати лідер – у даному випадку Фібіх, який, з одного боку, відображає прагнення натовпу, а з другого, – протистоїть йому: “Натовп натис на ворота, але вони не піддавалися. Новий вибух тисячного гніву пролунав загрозливими вигуками, і в ту мить, коли, здавалося, мусив початися погром фабричних корпусів і маса втрачала рештки організованості, на вантажний автомобіль зіпзла людина і піднесла руку вгору” [8, с. 37].

Концептуальне для Слісаренкової прози в цілому і для роману “Зламаний гвинт” зокрема символічне зображення життя як театру, наголошуване фразами-характеристиками на адресу найрізноманітніших героїв та подій і реалізоване через ключові поняття “актор”, “гра”, “роль”, “сцена”, “комедія” тощо. Так, поведінку Томи Генріх характеризує як “тонку гру” [8, с. 53], про поліцію сказано, що вона “немов з нот, грала свою гру” [8, с. 160], навіть в одному із заголовків є ключовим слово “гра”: “Розділ чотирнадцятий, в якому інженер і його молода дружина виграють гру” [8, с. 81] (у даному випадку Генріх з Ганною зображали інженера та його дружину). Іноді персонаж прямо називається актором – так, про слідчого сказано: “Рішуче цей дідок прекрасний актор! У нього такий культурний жест, така багатюща міміка!” [8, с. 95], а про

генерала поліції: він “як хороший актор, уміє надати своїй інтонації і пафосу і тої інтимної теплоти” [8, с. 42].

Письменник узалежнює від успішного виконання ролей результативність місії головних героїв: “Треба прикинутися найщирішими товаришами. Я буду, наприклад, захоплена його прекрасною льокайською зовнішністю, а ти мусиш бути найвищої думки про його курячі мізки” [8, с. 127], “Ганна старанно грала ролю закоханої дівчини на побаченні” [8, с. 137], “Ганна обіцяла з таким запалом, що навіть сама здивувалася, як то в неї природно все виходило. “Піду, певно, на сцену”, – промайнула в голові недоречна думка” [8, с. 138]. У контексті цього “гра” героїв символічно розподіляється відповідно до класичних театральних жанрів. Це може бути мелодрама: Тома “виступить на ЦК Робітничої Партії з прекрасною мелодраматичною промовою людини, що її чесно ображено” [8, с. 45], комедія: “комедії, що її грав на засіданні ЦК цей провокатор” [8, с. 59], “Як ти думаєш, він повірив всій цій комедії?” [8, с. 141] (про гру Ганни). В останньому випадку бачимо, що комедія може обернутися на трагедію (згодом Ганна мало не гине).

Аналіз Слісаренкового роману демонструє, що тексту “Зламаною гвинта” властива наскрізна символічність, яка виступає одним із чинників характеротворення, сприяє розкриттю всіх елементів проблемної парадигми й великою мірою визначає специфіку індивідуально-авторського стилю. Отже, символізацію тексту можна вважати ключем для розуміння творчості Олексі Слісаренка, і аналіз у такому ракурсі творів письменника, як прозових, так і поетичних, створених у різні періоди, становить перспективний напрямок майбутніх досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бидерманн Г. Энциклопедия символов. М.: Республика, 1996. 335 с.
2. Войтович В. М. Українська міфологія. К.: Либідь, 2002. 664 с.
3. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гавришенко В. М., 2015. 912 с.
4. Литературный энциклопедический словарь. М.: Сов. энциклопедия, 1987. 752 с.
5. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. – М.: Сов. энцикл., 1988. Т. 2. 719 с.
6. Мітіна Л. С. "Королівські" ремінісценції порад Олексі Слісаренка [Електронний ресурс] // SWorld–Симпозиум «Perspective achievements of modern scientists» в сентябрі 2017. Секція: Литература и лингвистика. Режим доступу: <https://www.sworld.com.ua/simpoz9/9.pdf>.
7. Піскунова О. Морський контекст містичного дискурсу Хвильового // Наукові записки БДПУ. Філологічні науки. Серія: Філологічні науки. 2019. Випуск ХІХ. С. 114–121.
8. Слісаренко О. Зламаний гвинт: Роман. Х.: ДВУ, 1929. 155 с.
9. Юнг К. Г. Об отношении аналитической психологии к поэтико-художественному творчеству / К. Г. Юнг // Зарубежная эстетика и теория литературы ХІХ – ХХ вв.: трактаты, ст., эссе. — М.: МГУ, 1987. — С. 214–231.